

V I Lenin

Förord till samlingsverket "Tolv år"

Den volym med samlade artiklar och pamfletter som här erbjuds läsaren, täcker perioden från 1895 t. o. m. 1905. Temat i dessa skrifter är den ryska socialdemokratiska rörelsens programmatiska, taktiska och organisatoriska problem, problem som hela tiden framställs och behandlas i kampen mot högerflygeln inom den marxistiska strömningen i Ryssland.

Kampen utkämpades först på rent teoretiska grunder mot hr Struve, den förnämste talesmannen för vår legala nittiotals-marxism. I slutet av 1894 och i början av 1895 inträffade en plötslig förändring av vår legala tidningspress. Marxistiska åsikter letade sig dit för första gången, inte enbart framförda av ledare för Gruppen arbetets frigörelse, vilka är bosatta utomlands, utan också av socialdemokrater i Ryssland. Denna litterära förnyelse och den livliga kontroversen mellan marxister och de gamla narodnikledarna, vilka (N. K. Michajlovskij t. ex.) tills dess hade haft praktiskt taget odelad makt inom vår progressiva litteratur, var inledningen till ett uppsving i arbetarmassrörelsen i Ryssland. Denna de ryska marxisternas litterära aktivitet var den direkta förelöparen till aktiv proletär kamp och till de berömda S:t Petersburgsstrejkerna 1896, vilka inledde ett nytt skede med en stadigt växande arbetarrörelse den mäktigaste faktorn i hela vår revolution.

På den tiden skrev socialdemokraterna under förhållanden som tvingade dem att använda fabelspråk och begränsa sig till principer av den mest allmänna karaktär och som fjärmade sig mest från praktisk aktivitet och politik. Detta gjorde mycket för att ena de heterogena elementen i den marxistiska rörelsen i striden mot narodnikerna. Förutom de ryska socialdemokraterna utomlands och hemma, fördes också denna strid av män som Struve, Bulgakov, Tugan-Baranovskij, Berdajev och andra. De var borgerliga demokrater för vilka brytningen med narodnismen betecknade en övergång från småborgerlig (eller bonde-) socialism till borgerlig liberalism och inte till proletär socialism, vilket var fallet med oss.

Ryska revolutionens historia i allmänhet, Kadetpartiets historia i synnerhet och framför allt hr Struves utveckling (på gränsen till oktobrist¹) har nu gjort denna sanning till en självklarhet, gjort den till gångbart småmynt för våra publicister. Men 1894-95 måste denna sanning demonstreras på basis av relativt små avvikelser från marxismen av en eller annan skriftställare – på den tiden måste myntet ännu präglas. Det är därför jag fullföljer ett tredubbelt syfte när jag nu låter trycka hela texten av min artikel mot hr Struve (Narodnismens ekonomiska innehåll och kritiken av den i hr Struves bok under signaturen K. Tulin i symposiet *Material till frågan om Rysslands ekonomiska utveckling*, utgiven i S:t Petersburg 1895 och förstörd av censorn). För det första, eftersom den läsande allmänheten är bekant med hr Struves bok och 1894-95 års narodnikartiklar mot marxisterna, är det viktigt att kritisera hr Struves ståndpunkt. För det andra, i syfte att svara på upprepade beskyllningar för att vara allierad med dessa individer och i syfte att värdera hr Struves egen mycket betydelsefulla politiska karriär, är det viktigt att återropa den varning som riktades till hr Struve av en revolutionär socialdemokrat *samtidigt* med våra allmänna uttalanden mot narodnikerna. För det tredje, den gamla och i många avseenden omoderna polemiken med Struve är viktig som ett belysande exempel, ett exempel som visar det praktiska och politiska värdet av oförsonlig teoretisk polemik. Revolutionära socialdemokrater har oräkneliga gånger

¹ Oktobristerna eller 17:e oktoberförbundet – ett kontrarevolutionärt parti, bestående av den stora kommersiella och industriella borgarklassen och av de godsägare som skötte sina gods enligt kapitalistiska principer. Grundat i november 1905. Fastän oktobristerna låtsades välkomna 17:e oktober-manifestet, stödde de oreserverat tsaristregimens in- och utrikespolitik. Oktobristernas ledare var Gutjov – en storindustriellist – och Rodzjanko, ägare av stora lantegendomar.

beskyllts för en överdriven böjelse för sådan polemik med ”ekonomisterna”, bernsteinisterna och mensjevnikerna. Också idag bollas dessa beskyllningar omkring av ”fredsstiftarna” inom det socialdemokratiska partiet och de ”sympatiserande” halvsocialisterna utanför. En överdriven böjelse för polemik och splittring är, säger man oss överdrivet ofta, typiskt för ryssarna i allmänhet, för socialdemokraterna isynnerhet och framför allt för bolsjevikerna. Men man förbiser allt för ofta det faktum att den överdrivna böjelsen för att hoppa från socialism till liberalism skapas av rådande förhållanden i de kapitalistiska länderna i allmänhet, av förhållandena under den borgerliga revolutionen i Ryssland i synnerhet och framför allt av förhållandena i våra intellektuella liv och arbete. Från den ståndpunkten är det väl värt att ta en titt på händelserna för tio år sedan, på de teoretiska olikheterna med ”struvismen”, som då började ta form och på de mindre (mindre vid första påseende) avvikelser, som ledde till en fullständig politisk avgränsning mellan partierna och till en oförsonlig kamp i parlamentet, i pressen, på offentliga möten etc.

Jag borde tillägga att artikeln mot hr Struve grundar sig på en uppsats, som jag läste upp hösten 1894, för en liten cirkel dåtida marxister. Den socialdemokratiska gruppen, som då var verksam i S:t Petersburg och som ett år senare grundade Kampförbundet för arbetarklassens befrielse², representerades i denna cirkel av St., R. och mig själv. De legala marxistiska författarna representerades av P. B. Struve, A. N. Potresov och K. Ämnet för min uppsats var ”Marxismens återspeglning i den borgerliga litteraturen”. Som framgår av titeln var polemiken med Struve här ojämförligt skarpare och mer definitiv (i sina socialdemokratiska slutsatser) än i artikeln som utgavs våren 1895. Den senare dämpades delvis p. g. a. censuren och delvis av hänsyn till en ”allians” med de legala marxisterna för gemensam kamp mot narodnismen. Att ”knuffen åt vänster”, som socialdemokraterna i S:t Petersburg då gav hr Struve inte har blivit helt utan resultat visar sig tydligt i hr Struves artikel i det symposium, som 1895 förstördes av polisen och i flera av hans artiklar i *Novoje Slovo*³ (1897).

När man läser 1895 års artikel mot hr Struve bör man dessutom komma ihåg att det i många avseenden är ett utkast till efterföljande ekonomiska studier (i synnerhet *Kapitalismens utveckling*). Slutligen bör jag rikta läsarens uppmärksamhet mot de avslutande sidorna i denna artikel, vilka betonar de från marxistisk synpunkt *positiva* egenskaperna och aspekterna hos narodnismen som en revolutionär-demokratisk tendens i ett land, som stod på tröskeln till en borgerlig revolution. Detta var en teoretisk formulering av de förslag, som tolv eller tretton år senare skulle få sitt praktiska och politiska uttryck i ”vänsterblocket” vid valen till den andra duman och i vänsterblockstaktiken. Den delen av mensjevnikerna som motsatte sig idén om en proletariats och böndernas revolutionär-demokratiska diktatur och som vidmakthöll att ett vänsterblock var fullkomligt otillåtligt hade i denna fråga svikit den mycket gamla och mycket viktiga revolutionära socialdemokratiska traditionen – en tradition som energiskt upprätthölls av *Zarja* och den gamla *Iskra*. Det faller sig självklart att den villkorliga och begränsade

² Kampförbundet för arbetarklassens befrielse grundades av Lenin hösten 1895 och förenade alla marxistiska arbetarcirkel i S:t Petersburg. I spetsen stod en central grupp (S. I. Radtjenko, A. A. Vanejev, A. A. Jakubova, N. K. Krupskaja, G. M. Krzjizjanovskij, V. V. Starkov, m. fl.) som leddes av Lenin.

Lenins kampförbund ledde den revolutionära arbetarklassrörelsen och förenade arbetarnas kamp för ekonomiska krav med den politiska kampen mot tsarismen. Det var den första organisationen i Ryssland som *kombinerade socialismen och arbetarrörelsen* och som gick vidare från marxistisk propaganda i en liten cirkel av avancerade arbetare till politisk agitation bland arbetarklassens breda massor. Den utgav flygblad och pamfletter för arbetarna och ledde deras strejkkamper. Förbundets inflytande sträckte sig långt utanför S:t Petersburg. Det var embryot till ett marxistiska arbetares revolutionära parti och gav en kraftig impuls till en sammanslagning av arbetarcirkel i andra delar av Ryssland i liknande förbund.

³ *Novoje Slovo* (Nytt ord) – litterär och politisk månadstidskrift som grundades i S:t Petersburg år 1894 av en grupp liberala narodniker och som våren 1897 övertogs av de ”legala marxisterna”. Två artiklar av Lenin, En karakterisering av ekonomisk romantik och Om en viss tidningsartikel, utgavs i denna tidskrift. Tidskriften undertrycktes av tsarens regering i december 1897.

tillåtligheten av vänsterblockstaktiken oundvikligt är en följd av samma grundläggande teoretiska marxistiska åsikter om narodnismen.

Artikeln mot Struve (1894-95) följs av *De ryska socialdemokraternas uppgifter*, som skrevs mot slutet av 1897 på grundval av erfarenheten av socialdemokraternas verksamhet i S:t Petersburg 1895. Den presenterar på ett positivt sätt de åsikter som i andra artiklar och pamfletter i denna volym uttrycks i form av polemik med den socialdemokratiska högerflygeln. De olika förorden till Uppgifter har omtryckts här för att visa sambandet mellan denna verksamhet och de olika perioderna i vårt partis utveckling (t. ex. betonar Axelrods förord pamflettens samband med kampen mot ”ekonomismen” och 1902 års förord understryker utvecklingen av Narodnaja Voljas och Narodnoje Pravos medlemmar⁴).

Artikeln zemstvos förföljare och liberalismens hannibaler, utgavs utomlands i *Zarja* år 1901. Den upplöser, så att säga, den socialdemokratiska förbindelsen med Struve som politisk ledare. 1895 varnade vi honom och skiljde oss försiktigt från honom som bundsförvant. 1901 förklarade vi krig mot honom såsom varande en liberal som var oförmögen att kämpa för ens rent demokratiska krav med någon som helst konsekvens. År 1895, åtskilliga år före bernsteinismen i väst och innan den fullständiga brytningen med marxismen för en hel del ”framstående” författare i Ryssland, påpekade jag att hr Struve var en opålitlig marxist, som socialdemokraterna inte borde ha något att göra med. År 1901, åtskilliga år innan Kadetpartiet framträdde i den ryska revolutionen och innan detta partis politiska fiasko vid första och andra duman, påvisade jag just de egenskaperna hos den ryska borgerliga liberalismen som skulle avslöjas fullständigt i de politiska massaktionerna 1905-07. Artikeln ”Liberalismens hannibaler” kritiserade en enda liberals falska resonemang, men kan nu nästan fullständigt tillämpas på det, i vår revolution, största liberala partiets politik. Vad beträffar de som är benägna att tro att vi bolsjeviker svek den gamla socialdemokratiska politiken i fråga om liberalismen när vi skoningslöst bekämpade konstitutionella illusioner och stred mot Kadetpartiet 1905-07 – kommer artikeln ”Liberalismens hannibaler” att visa dem deras misstag. Bolsjeviker förblev trogna mot de revolutionära socialdemokratiska traditionerna och dukade inte under för den borgerliga berusning, vilken liberalerna gav sitt stöd under det ”konstitutionella slingrandet” och vilken tillfälligt vilseledde högerflygeln i vårt parti.

Nästa pamflett *Vad bör göras?* utgavs utomlands i början av 1902. Det är en kritik av högerflygeln, som inte längre var en litterär tendens utan existerade inom den socialdemokratiska organisationen. Den första socialdemokratiska kongressen hölls år 1898. Den grundade det Ryska socialdemokratiska arbetarpartiet, som representerades av Ryska socialdemokraternas förbund utomlands, vilket med sig införlivade Gruppen arbetets frigörelse. De centrala partiavdelningarna undertrycktes emellertid av polisen och kunde inte återupprättas. I själva verket fanns det inget enat parti: enighet var fortfarande endast en idé, ett direktiv. Den besatthet vad gäller strejkrörelsen och den ekonomiska kampen gav upphov till en egendomlig form av socialdemokratisk opportunistisk känd som ”ekonomism”. När Iskrgruppen började fungera utomlands *alldeles vid slutet* av år 1900, var splittringen i denna fråga redan ett fullbordat faktum. *Våren* 1900 avgick Plechanov från Ryska socialdemokraternas förbund utomlands och satte upp en *egen* organisation – *Sotsial-Demokrat*.

⁴ *Narodnoje Pravo* (Partiet för folkrätten). En underjordisk organisation av demokratiska intellektuella som grundades 1893 med hjälp av f. d. medlemmar av Narodnaja Volja. Undertrycktes av regeringen på våren 1894. Utgav två programdokument: ett manifest och ett uttalande om ”Brännande problem”. Lenin ansåg att Narodnoje Pravo-anhängarna var inkonsekventa demokrater som, då de inte hade någon insikt om sin verkliga funktion som demokratisk organisation, föll tillbaka på socialistisk fraseologi. Senare slöt sig en del av Narodnoje Pravos anhängare till socialist-revolutionärerna och en annan del slöt sig till Frigörelseförbundet (det blivande Kadetpartiet).

Officiellt började *Iskra* sitt arbete oberoende av de två grupperna, men i alla praktiska frågor tog den parti för Plechanovs grupp mot förbundet. Ett försök att slå ihop de båda (vid förbundets och *Sotsial-Demokrats* kongress i Zürich i juni 1901) misslyckades. *Vad bör göras?* ger en systematisk redogörelse för anledningarna till åsiktsmotsättningarna och för *Iskras* taktik och organisatoriska verksamhets beskaffenhet.

Vad bör göras? nämns ofta av bolsjevikernas nuvarande motståndare, liksom av författare som tillhör det borgerligt-liberala lägret (kadeter, Bezzaglavtzi i tidningen *Tovaristj*⁵). Jag har därför beslutat att låta trycka om pamfletten här, något förkortad, endast detaljerna om organisatoriska relationer och mindre polemiska anmärkningar har uteslutits. Beträffande det väsentliga innehållet i denna pamflett, är det nödvändigt att rikta den moderne läsarens uppmärksamhet på följande.

Grundfelet hos de som nu kritiserar *Vad bör göras?* är att de behandlar pamfletten skiljd från dess samband med den konkreta historiska situationen, i en definitiv och nu för länge sedan svunnen period i partiets utveckling. Detta misstag demonstrerades på ett slående sätt av t. ex. Parvus (för att inte nämna talrika mensjeviker) som många år efter att pamfletten kommit ut, skrev om dess felaktiga och överdrivna idéer angående en organisation av professionella revolutionärer.

Idag ter sig dessa påståenden löjliga, som om dess författare ville avfärda en hel period i vårt partis utveckling, avfärda vinster som man på sin tid var tvungna att strida för, men som för längesedan har konsoliderats och fyllt sin funktion.

Att idag vidhålla att *Iskra* (1901 och 1902!) överdrev idén om en organisation av professionella revolutionärer, är som att förebrå japanerna *efter* det rysk-japanska kriget, för att ha överdrivit styrkan av Rysslands väpnade trupper och för att innan kriget ha överdrivit nödvändigheten av att förbereda sig för att strida mot dessa trupper. För att segra tvingades japanerna att ställa upp hela sin styrka mot ett sannolikt maximum av ryska trupper. Olyckligtvis är många som dömer vårt parti utomstående, som inte känner till frågan och som inte inser att *idag* har idén om en organisation av professionella revolutionärer *redan* vunnit en fullständig seger. Denna seger skulle varit omöjlig om inte denna idé då hade skjutits i *förgrunden* och om vi inte hade "överdrivit" för att inpränta den hos folk som försökte hindra den från att förverkligas.

Vad bör göras? är ett sammandrag av *Iskras* taktik och *Iskras* organisatoriska politik 1901 och 1902. Just ett "sammandrag", varken mer eller mindre. Det kommer att vara uppenbart för den som gör sig besväret att gå igenom 1901 och 1902 års årgångar av *Iskra*.⁶ Men att döma detta sammandrag utan att känna till *Iskras* kamp mot den dåvarande *dominerande* tendensen, ekonomismen, utan att förstå den kampen, är idelt tomt prat. *Iskra* stred för en organisation av professionella revolutionärer. Den stred med särskild kraft åren 1901 och 1902, besegrade ekonomismen, den dåvarande *dominerande* tendensen och *skapade* slutligen denna organisation år 1903. Den bevarade organisationen gentemot den på följande splittringen i *Iskras* led och alla omvälvningar under den stormiga och påfrestande perioden, den bevarade den under hela den ryska revolutionen, den bevarade den intakt från 1901-02 till 1907.

⁵ *Tovaristj* (Kamrat) – daglig borgerlig tidning som utgavs i S:t Petersburg från mars 1906 till januari 1908. Fastän den inte var något partis officiella organ, tjänade den som språkrör för vänsterkadetterna, Bezzaglavtzigruppen, och publicerade bidrag från mensjevikerna.

⁶ Volym III av denna utgåva kommer att innehålla de viktigaste artiklarna i *Iskra* under dessa år. Detta syftar på tredje volymen av Lenins verk *Tolv år*, som aldrig utgavs. *Red anm*

Och nu när striden för denna organisation för länge sedan är vunnen, när fröet har mognat och skörden bärgats, kommer folk och säger till oss: ”Ni överdrev idén om en organisation av professionella revolutionärer!” Är inte detta löjligt?

Se på hela den förrevolutionära perioden och revolutionens första två och ett halvt år (1905-1907). Jämför vårt socialdemokratiska parti under hela denna period med de andra partierna, med avseende på enighet, organisation och politisk kontinuitet. Ni kommer att få erkänna att i detta avseende är vårt parti *obestridligt* överlägset *alla* de andra – kadeterna, socialist-revolutionärerna etc. Före revolutionen utarbetade det ett program⁷ som formellt accepterades av alla socialdemokrater och när ändringar gjordes i det fanns det ingen splittring kring programmet. Från 1903 till 1907 (formellt från 1905 till 1906) gav det socialdemokratiska partiet, trots splittringen i sina led, allmänheten fullständig information om situationen i det inre partiet (protokoll från den andra allmänna kongressen, den tredje bolsjevikkongressen⁸ och den fjärde allmänna, eller Stockholmskongressen). Trots splittringen var det socialdemokratiska partiet tidigare än något annat parti i stånd att utnyttja den tillfälliga frihetsperioden för att bygga en legal organisation med en idealisk demokratisk struktur, ett valsysteem och representation vid kongressen i förhållande till antalet organiserade medlemmar. Ni finner inte detta ens idag, varken i det socialistrevolutionära partiet eller i Kadetpartiet, fastän det senare är praktiskt taget legalt, är det bäst organiserade borgerliga partiet och har ojämförligt större tillgångar, frihet att nyttja pressen och tillfällen till legal verksamhet än vårt parti. Se också på valen till andra duman i vilket alla partierna deltog – visade inte dessa tydligt vårt partis och dumagruppens överlägsna organisatoriska enighet?

Frågan uppstår – vem utförde, vem åstadkom denna överlägsna enighet, solidaritet och stabilitet i vårt parti? Det utfördes av organisationen av professionella revolutionärer, vars uppbyggnad Iskra bidrog mest till. Den som känner till vårt partis historia väl, den som var delaktig i byggandet av vårt parti behöver inte mer än kasta en blick på listan av delegater i vilken som helst av grupperna, vid t. ex. Londonkongressen, för att bli övertygad om detta och omedelbart märka att det är en lista på de gamla medlemmarna, den centrala kärnan, som hade arbetat hårdast av alla för att bygga upp partiet och göra det till vad det är. I grunden berodde

⁷ Lenin syftar på Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets program som antogs vid partiets andra kongress år 1903.

⁸ Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets andra kongress förbereddes av Lenins *Iskra* och hölls 30 juli-23 augusti 1903. Mötet hölls först i Bryssel och sedan i London. Delegaterna var en heterogen samling – förutom *Iskra*-anhängare fanns dess opponenter där, erkända opportunister och vacklande element. De viktigaste punkterna i diskussionen var partiprogrammet, partistadgar och val av de ledande partiavdelningarna. Lenin förde en avgörande kamp mot opportunisterna och kongressen antog ett revolutionärt program vari det förkunnades att proletariats diktatur var partiets grundläggande mål. Stadgarna formulerades likaledes av Lenin (med undantag av paragraf 1, som drogs upp av Martov och uttryckte de anti-iskraistiska styrkornas organisatoriska opportunistiska). Det var vid denna kongress som partiet splittrades i bolsjeviker, vilka representerade de revolutionära styrkorna och mensjeviker, vilka representerade den opportunistiska flygeln. Bolsjeviker valdes till particentra. Kongressen konsoliderade marxismens triumf över ekonomismen och över erkänd opportunist och lade grunden till ett den ryska arbetarklassens revolutionära marxistiska parti – det Kommunistiska partiet.

Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets tredje kongress (London 25 april-10 maj 1905) sammankallades på bolsjevikerens initiativ. Mensjeviker var inte representerade och höll en egen kongress i Genève (officiellt kallad konferens p. g. a. det knappa deltagandet). Tredje kongressen diskuterade framför allt frågan om bolsjevikerens taktik i revolutionen. Lenin talade om alla grundläggande problem och gjorde utkast till alla huvudsakliga resolutioner. Kongressen utarbetade partiets taktiska linje i revolutionens huvudfrågor. Dess beslut framträder i skarp kontrast med besluten vid mensjevikerens konferens i Genève. Tredje kongressen fördömde mensjevikerens som en utbrytargrupp och antog paragraf 1 i stadgarna enligt Lenins formulering. I hans *Socialdemokratins två taktiska linjer i den demokratiska revolutionen*, utgiven i juli 1905, framför Lenin klassisk kritik av mensjevikerens taktik och befäster på ett lysande sätt bolsjevikerens taktik, med goda utsikter att den borgerliga revolutionen växer till en socialistisk revolution.

naturligtvis deras framgång på det faktum att arbetarklassen, vars bästa representanter byggde det socialdemokratiska partiet, p. g. a. objektiva ekonomiska skäl, äger en större kapacitet att organisera än någon annan klass i det kapitalistiska samhället. Utan detta förhållande skulle en organisation av professionella revolutionärer inte vara någonting annat än en leksak, ett äventyr, blott och bart en skylt. *Vad bör göras?* betonar detta upprepade gånger och påpekar att den organisation den förordar är meningslös skiljd från dess förbindelse med den ”genuina revolutionära klass som spontant reser sig till kamp”. Men proletariats objektiva maximi-förmåga att enas i en klass förverkligas genom levande människor och endast genom definitiva organisationsformer. Under de historiska villkor som rådde i Ryssland 1900-05 kunde ingen annan organisation än Iskra ha skapat det Socialdemokratiska arbetarpartiet som vi nu har. Den professionella revolutionären har spelat sin roll i den ryska proletära socialismens historia. Ingen makt på jorden kan nu göra detta arbete ogjort som har växt ur 1902-05 års ”cirklars” trånga ram. Inte heller kan vikten av de redan vunna framstegen skakas av försenade klagomål över att rörelsens militanta uppgifter överdrevs av de som vid den tiden var tvungna att kämpa för att säkerställa det rätta sättet att utföra dessa uppgifter.

Jag nämnde nyss den trånga ram som cirklarna under den gamla *Iskras* tid hade (med början i nr 51 vid slutet av 1903 gick *Iskra* över till mensjevismen och förkunnade att ”en avgrund skiljer den gamla *Iskra* från den nya” – Trotskijs ord i en pamflett godkänd av den mensjevistiska *Iskras* redaktörer). Denna cirkelanda kräver en kortfattad förklaring för dagens läsare. Pamfletterna *Vad bör göras?* och *Ett steg framåt, två steg tillbaka*, publicerade i denna samling, presenterar för läsaren en upphettad, emellanåt bitter och destruktiv kontrovers inom cirklarna utomlands. Otvivelaktigt har denna kamp många osympatiska drag. Otvivelaktigt är det något som endast kunde vara möjligt i en ung och omogen arbetarrörelse i landet i fråga. Otvivelaktigt kommer de nuvarande ledarna av den nuvarande arbetarrörelsen i Ryssland att vara tvungna att bryta med många av cirkeltraditionerna, glömma och förkasta många av de triviala dragen i cirkelverksamheten och cirkelkiven för att koncentrera sig på uppgifterna för socialdemokratin i vår tid. Endast ett breddande av partiet genom värvning av *proletära* element kan, i anslutning till öppen massverksamhet utplåna hela återstoden av cirkelandan, som har ärvts från det förgångna och som är olämplig för våra nuvarande uppgifter. Och övergången till ett demokratiskt organiserat arbetarparti, som bolsjevikerna förkunnade i *Novaja Zjizn*⁹ i november 1905, d. v. s. så snart förutsättningarna för legal verksamhet framträdde – denna övergång var praktiskt taget en oåterkallelig brytning med de gamla cirkelmetoderna, som hade överlevt sin tid.

Ja, ”som hade överlevt sin tid”, för det räcker inte att fördöma den gamla cirkelandan, dess betydelse under de speciella förhållandena under den gångna perioden måste förstås. Cirklarna var nödvändiga på sin tid och spelade en positiv roll. I en autokratisk stat, särskilt i en situation som skapats av hela den ryska revolutionära rörelsens historia, kunde inte det socialistiska arbetarpartiet utvecklas utom från dessa cirklar. Och cirklarna, d. v. s. fast förenade, exklusiva grupper som förenar ett litet antal människor och som nästan alltid är grundade på personlig vänskap, var ett nödvändigt stadium i socialismens och arbetarrörelsens utveckling i Ryssland. Allt eftersom rörelsen växte, konfronterades den med uppgiften att förena dessa cirklar, knyta starka band mellan dem och upprätta kontinuitet.

⁹ *Novaja Zjizn* (Nytt liv). Den första legala bolsjeviktidningen. Utgavs dagligen i S:t Petersburg, från 9 november till 16 december år 1905. Lenin övertog redaktörskapet för tidningen vid sin återkomst till Ryssland i början av november 1905 och gjorde *Novaja Zjizn* till RSDAP:s verkliga huvudorgan. V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij och A. V. Lunatjarskij var nära förbundna med tidningen och Maxim Gorkij bidrog med artiklar och gav finansiellt stöd. Upplagan steg till c:a 80 000 exemplar fastän tidningen oupphörligen förföljdes – 15 nummer av de 27 som utkom konfiskerades. Tidningen stoppades av regeringen efter nr 27. Nr 28 utkom illegalt.

Övergången till en demokratisk organisationsform proklamerades av Lenin i artikeln *Reorganiseringen av partiet*, i nr 9, 13 och 14 (10, 15 och 16 november 1905).

Detta påkallade en fast bas för operationerna ”utom räckhåll” för självhärskardömet, d. v. s. *utomlands*. Cirklarna utomlands kom således till av nödvändighet. Det fanns ingen kontakt mellan dem, de hade ingen auktoritet över sig i form av partiet i Ryssland och det var oundvikligt att de var av olika uppfattning om rörelsens huvudsakliga uppgifter vid det givna stadiet, d. v. s. en uppfattning om *just hur* man upprättar en operationsbas och på vilket sätt de kunde hjälpa till att bygga partiet som helhet. En kamp mellan cirklarna var således oundviklig. Idag när vi ser tillbaka kan vi tydligt se vilka av cirklarna som verkligen var i tillfälle att fungera som operationsbaser. Men på den tiden, när de olika cirklarna just började sitt arbete, kunde ingen förutsäga detta och kontroversen kunde lösas endast genom kamp. Jag minns att Parvus senare beskyllde den gamla *Iskra* för att föra ett destruktivt cirkelkrig och förespråkade efteråt en försonlig politik. Detta är lätt att säga efteråt och att säga det avslöjar ett misslyckande att förstå de då rådande förhållandena. För det första fanns det inget kriterium att döma styrkan eller *vikten* av varken den ena eller andra cirkeln efter. Betydelsen av många av dem som nu är glömda överdrevs, men på sin tid ville de genom kamp hävda sin rätt att existera. För det andra gällde meningsskiljaktigheterna mellan cirklarna vilken *riktning* arbetet skulle ta, ett arbete som vid den tiden var nytt för dem. Jag noterade vid den tidpunkten (i *Vad bör göras?*) att dessa skenbart mindre meningsskiljaktigheter egentligen var av ofantlig betydelse, eftersom definitionen av arbetets och rörelsens allmänna natur i början av detta nya arbete och i början av den socialdemokratiska rörelsen, mycket väsentligt skulle påverka propaganda, agitation och organisation. Alla påföljande konflikter mellan socialdemokraterna gällde riktningen av partiets politiska verksamhet i specifika frågor. Men vid den tidpunkten gällde kontroversen de mest allmänna principerna och de grundläggande målen för *all* socialdemokratisk politik i allmänhet.

Cirklarna spelade sin roll och är nu naturligtvis föråldrade. Men de blev föråldrade endast p. g. a. att den kamp de förde framställde den socialdemokratiska rörelsens nyckelproblem på skarpast möjliga sätt och löste dem i en oåterkallelig revolutionär anda och skapade därigenom en fast grundval för bred partiverksamhet.

Jag skall endast kommentera två av de enskilda frågor, som kom upp i den litterära diskussionen om *Vad bör göras?* År 1904, strax efter *Ett steg framåt, två steg tillbaka* kom ut, förklarade Plechanov i *Iskra*, att han i princip inte delade min mening i frågan om spontanitet och politisk medvetenhet. Jag svarade varken på den förklaringen (förutom i en kortfattad notis i *Genëvetidningen Vperjod*¹⁰) eller på de talrika upprepningarna av den i mensjeviklitteraturen. Jag svarade inte därför att Plechanovs kritik uppenbarligen var ren småaktighet, grundad på fraser ryckta ur sitt sammanhang och på enskilda uttryck, som jag inte hade formulerat tillräckligt skickligt eller precist. För övrigt förbigick han det allmänna innehållet och hela andan i min pamflett *Vad bör göras?*, som kom ut i mars 1902. Utkastet till partiprogrammet (som utformades av Plechanov och rättades av redaktörerna för *Iskra*) kom ut i juni eller juli 1902. Dess formulering av förhållandet mellan spontanitet och politisk medvetenhet enades alla redaktörerna för *Iskra* om (mina dispyter med Plechanov om programmet, som ägde rum i redaktionsstyrelsen, gällde inte denna punkt, utan frågan om produktion i liten skala, som undanträngdes av produktion i stor skala, ifråga om vilket jag

¹⁰ *Vperjod* (Framåt). En illegal bolsjeviktidning som utgavs i Genève från 4 januari till 18 maj 1905. Allt som allt utkom arton nummer. Lenin var dess grundare, inspiratör och ledare och i redaktionen fanns V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij och A. V. Lunatjarskij. I en särskild resolution påpekade tredje kongressen vilket enastående arbete *Vperjod* utfört för att bekämpa mensjevismen, uppehålla partiandan och klargöra de taktiska frågor som framkom genom den påbörjade revolutionen och tackade medlemmarna i redaktionen.

Lenin syftar på sin not till Vorovskijs artikel Demagogins frukter i *Vperjod* nr 11 (23 mars 1905) där han förkastar Plechanovs påstående att skiljaktigheterna och de ”svala relationerna” bland *Iskras* redaktörer berodde på att Plechanov inte instämde i Lenins åsikter om spontanitetens och medvetandets roll i arbetarrörelsen, så som han framförde dem i *Vad bör göras?* Se även not 2 till *Vår rörelses omedelbara uppgifter*.

krävde en mer precis formel än Plechanovs, och skillnaden i proletariatets och i de arbetande klassernas i allmänhet ståndpunkt. På denna punkt insisterade jag på en snävare definition av partiets rent proletära karaktär).

Följaktligen kunde det inte vara fråga ont någon principiell skillnad mellan utkastet till partiprogrammet och *Vad bör göras?* i denna fråga. På andra kongressen (i augusti 1903) bestred Martynov, som då var ekonomist, riktigheten av våra åsikter om spontanitet och politisk medvetenhet som de framställs i programmet. Alla iskristerna vände sig mot honom, vilket jag betonar i *Ett steg framåt*. Följaktligen är det uppenbart att kontroversen i huvudsak stod mellan iskristerna och ekonomisterna, vilka angrep *det som Vad bör göras?* och programutkastet *hade gemensamt*. Inte heller hade jag någon avsikt att vid andra kongressen upphöja mina egna formuleringar, som de framställdes i *Vad bör göras?* till ”programmatisk” nivå och låta dem utgöra särskilda principer. Tvärtom, det uttryck jag använde – och det har citerats åtskilliga gånger sedan dess – var att ekonomisterna hade gått till ytterligheter. Jag sade att *Vad bör göras?* rätade ut det ekonomisterna hade förvridit (jfr protokoll från RSDAP:s andra kongress 1903, Genève 1904). Jag betonade att just p. g. a. att vi så energiskt rätade ut det som hade förvridits, skulle vår aktionslinje alltid vara den rakaste.

Betydelsen av dessa ord är tämligen uppenbar: *Vad bör göras?* är en kontroversiell rättelse av ekonomistiska förvrängningar och det vore fel att betrakta pamfletten i något annat ljus. Det bör tilläggas att Plechanovs artikel mot pamfletten inte omtrycktes i den nya Iskrasamlingen (*Två år*) och av den anledningen behandlar jag inte här Plechanovs argument, utan förklarar endast vad frågan gällde för dagens läsare, som kan stöta på hänvisningar till den i väldigt många mensjevikpublikationer.

Min andra kommentar gäller frågan om ekonomisk kamp och fackföreningarna. Mina åsikter i detta ämne har upprepade gånger framställts på ett oriktigt sätt i litteraturen och jag måste därför betona att många sidor i *Vad bör göras?* har ägnats åt att förklara den ofantliga betydelsen av ekonomisk kamp och fackföreningarna. I synnerhet förespråkade jag *neutralitet* hos fackföreningarna och jag har *inte ändrat* den åsikten i pamfletterna eller tidningsartiklarna, som skrivits sedan dess, trots vad mina motståndare talrika gånger påstått. Först RSDAP:s kongress i London och den Internationella socialistkongressen i Stuttgart fick mig att dra slutsatsen att fackföreningsneutralitet inte är försvarbart som *princip*. Den enda riktiga principen är att fackföreningarna i så stor utsträckning som möjligt följer partilinjen. Vår politik måste vara att föra fackföreningarna närmare partiet och förena dem med det. Den politiken är ihärdigt och envist fullföljas i all vår propaganda, agitation och organisatoriska verksamhet, utan att vi försöker uppnå blott och bart ett ”erkännande” av våra åsikter och utan att vi utesluter dem som har en avvikande mening från fackföreningarna.

Pamfletten *Ett steg framåt*, *två steg* tillbaka utgavs i Genève, sommaren 1904. Den ser tillbaka på det första stadiet i splittringen mellan mensjeviker och bolsjeviker, som började vid andra kongressen (i augusti 1903). Jag har skurit ner denna pamflett med mer än hälften eftersom mindre detaljer av den organisatoriska kampen, särskilt punkter som berör den personella sammansättningen av particentra omöjligen kan vara av något intresse för dagens läsare och i själva verket är det bäst om de glöms bort. Det viktiga, tror jag, är analysen av kontroversen om taktiska och andra begrepp vid andra kongressen och polemiken med mensjevikerna om organisatoriska ärenden. Bådadera är oundgängliga för en förståelse av mensjevism och bolsjevism, som tendenser som satt sina spår på arbetarpartiets hela verksamhet i vår revolution.

Av diskussionerna vid den andra socialdemokratiska partikongressen, vill jag nämna debatten om det agrara programmet. Händelserna har tydligt bevisat att vårt program vid den tiden (återlämnandet av avsöndrade jordstycken) var alldeles för begränsat och *undervärderade* den

revolutionär-demokratiska bonderörelsens styrka – jag kommer att behandla detta mer ingående i volym II i denna utgåva¹¹. Det är viktigt att här betona att *t. o. m. detta överdrivet begränsade* agrara program på den tiden ansågs *för brett* av den socialdemokratiska högerflygeln. Martynov och andra ekonomister motsatte sig det p. g. a. att det gick för långt! Detta visar den stora praktiska betydelsen av hela kampen som den gamla Iskra förde mot ekonomismen och mot försök att inskränka och förringa den socialdemokratiska politikens karaktär.

På den tiden (första hälften av 1904) inskränkte sig våra meningsskiljaktigheter med mensjevikerna till organisatoriska frågor. Jag beskrev mensjevikernas attityd som ”opportunist i organisationsfrågor”. P. B. Axelrod gjorde invändningar mot detta och skrev till Kautsky: ”Mitt svaga förstånd kan inte fatta detta som kallas ‘opportunist i organisationsfrågor’, som nu förs fram i förgrunden, som något självständigt och som inte har något direkt samband med programmatiska och taktiska synpunkter.” (Brev, 9 juni 1904, omtryckt i den nya Iskras samlingsverk *Två år*, del II, sid. 149.)

Det direkta sambandet mellan opportunist i organisatoriska och opportunist i taktiska synsätt har bevisats tillräckligt av hela mensjevismens handlingsprotokoll för 1905-07. Vad beträffar ”detta obegripliga”, ”opportunist i organisationsfrågor”, har praktisk erfarenhet bekräftat min uppskattning på ett mer lysande sätt än jag någonsin kunde ha väntat mig. Det räcker med att säga att *t. o. m. mensjevikerna* Tjerevanin nu måste tillstå (se hans pamflett vid RSDAP:s kongress i London 1907) att Axelrods organisatoriska planer (de mångomtalade ”arbetarkongresserna” etc.) endast kunde leda till splittring som skulle ödelägga den proletära saken. För övrigt talar samme Tjerevanin i sin pamflett om för oss att Plechanov i London måste strida mot ”organisatorisk anarkism” inom mensjevikfraktionen. Således var det inte för intet som jag stred mot ”opportunist i organisationsfrågor” 1904, i betraktande av att både Tjerevanin och Plechanov 1907 har varit tvungna att erkänna den ”organisatoriska anarkismen” hos inflytelserika mensjeviker.

Från organisatorisk opportunist gick mensjevikerna över till taktisk opportunist. Pamfletten Zemstvokampanjen och Iskras plan (utgiven i Genève mot slutet av 1904, i november eller december om jag inte misstar mig) markerar deras första steg i den riktningen. Man finner upprepade gånger påståenden i dagens skrifter att striden om zemstvokampanjen¹² berodde på det faktum att bolsjevikerna inte såg något värde alls i att organisera demonstrationer inför zemstvomänniskorna. Läsaren skall se att så var inte alls fallet. Meningsskiljaktigheterna berodde på att mensjevikerna insisterade på att vi inte fick orsaka *panik* bland liberalerna och ännu mer på det faktum att mensjevikerna efter Rostovstrejken 1902, efter sommarstrejkerna och barriaderna 1903 och inför 9 januari 1905, prisade idén med demonstrationer inför zemstvomänniskorna, som demonstrationens *högsta form*. Vår inställning till denna mensjevistiska ”zemstvokampanjplan” uttrycktes i rubriken på en artikel i ämnet i den bolsjevistiska tidningen *Vperjod* nr 1 (Genève, januari 1905): Riktiga demonstrationer av proletärer och svaga argument av vissa intellektuella.

Den sista pamfletten som ingår i denna samling, *Socialdemokratins två taktiska linjer i den demokratiska revolutionen*, kom ut i Genève, sommaren 1905. Det är en systematisk redogörelse för de *grundläggande* taktiska meningsskiljaktigheterna med mensjevikerna. Dessa meningsskiljaktigheter formulerades fullständigt i resolutionerna vid den tredje (vår-) RSDAP (bolsjevik-) kongressen i London och mensjevikernas konferens i Genève och de

¹¹ Hänvisningen gäller del II av andra volymen av *Tolv år*, som innehöll socialdemokratins agrara program i den första ryska revolutionen 1905-1907.

¹² Zemstvokampanjen (augusti 1904–januari 1905) bestod av en serie konferenser, allmänna möten och banketter anordnade av zemstvons ledare för att driva fram sina krav på milda konstitutionella reformer.

fastställde den *grundläggande* avvikelserna mellan den bolsjevistiska och den mensjevistiska uppfattningen om vår borgerliga revolution som helhet från proletariatets uppgifters standpunkt. Bolsjevikerna krävde att proletariatet skulle inneha *ledarrollen* i den demokratiska revolutionen. Mensjevikerna reducerade dess roll till den ”extrema oppositionens”. Bolsjevikerna gav en positiv definition av revolutionens klasskaraktär och klassmässiga innebörd och vidhöll att en segerrik revolution innebar en ”proletariatets och böndernas revolutionär-demokratiska diktatur”. Mensjevikerna tolkade alltid den borgerliga revolutionen så felaktigt att det hade till följd att de accepterade en ställning, där proletariatets roll skulle vara underordnad och beroende av borgarklassen.

Hur dessa meningsskiljaktigheter om principer återspeglades i praktisk verksamhet är välkänt. Bolsjevikerna bojkottade Bulyginduman¹³, mensjevikerna vacklade. Bolsjevikerna bojkottade Witteduman, mensjevikerna vacklade och vädjade till folket att rösta, men inte på duman. Mensjevikerna stödde en kadetministär och kadetpolitik i första duman, medan bolsjevikerna, parallellt med propaganda till förmån för ”en vänsterns exekutiva kommitté”, beslutsamt avslöjade konstitutionella illusioner och kadeternas kontrarevolutionism. Vidare arbetade bolsjevikerna för ett vänsterblock vid valen till andra duman, medan mensjevikerna manade till en sammanslutning med kadeterna, och så vidare.

Nu verkar det som om ”kadetperioden” i den ryska revolutionen (uttrycket kommer från pamfletten Kadeternas seger och arbetarpartiets uppgifter, mars 1906) upphört. Kadeternas kontrarevolutionära natur har avslöjats fullständigt. Kadeterna själva börjar medge att de hela tiden har bekämpat revolutionen och hr Struve avslöjar öppenlydligt kadetliberalismens innersta tankar. Ju mer uppmärksamhet det klassmedvetna proletariatet nu ser tillbaka på denna kadetperiod, på hela detta ”konstitutionella slingrande”, desto tydligare kommer det att se att bolsjevikerna i förväg värderade både denna period och Kadetpartiets innersta natur på ett riktigt sätt och att mensjevikerna i själva verket följde en felaktig politik, en politik som, objektivt sett, var liktydig med att kullkasta självständig proletär politik och istället underordna proletariatet borgerlig liberalism.

Vid en tillbakablick på kampen mellan de två tendenserna i rysk marxism och socialdemokrati under de sista tolv åren (1895-1907) kan man inte undgå att dra slutsatsen att ”legal marxism”, ”ekonomism” och ”mensjevism” är olika former av en och samma historiska tendens. Hr Struve och hans gelikars ”legala marxism” var en *återspeglning av marxismen i borgerlig litteratur*. ”Ekonomismen” som en särskild tendens i den socialdemokratiska verksamheten 1897 och påföljande år, uppfyllde praktiskt taget det program som framlades i det *borgerligt-liberala Credo*: ekonomisk kamp för arbetarna och politisk kamp för liberalerna. Mensjevismen är inte enbart en litterär strömning i den socialdemokratiska verksamheten, utan en fast förankrad fraktion, vilken under den första perioden i den ryska revolutionen (1905-07) följde sin egen bestämda politik – en politik som *i praktiken underordnade proletariatet borgerlig liberalism*¹⁴.

¹³ Bulyginduman. Den ”rådgivande representantförsamling” som tsaristregeringen lovade att låta samlas år 1905. Propositionen om dess sammankallande och reglerna som skulle styra valen formulerades av en kommission med inrikesministern Bulygin som ordförande och publicerades den 19 augusti 1905. Bolsjevikerna proklamerade och genomförde en aktiv bojkott av Bulyginduman. Generalstrejken i oktober 1905 gjorde det omöjligt att sammankalla duman.

¹⁴ En analys av kampen mellan de olika åsiktstendenserna och nyanserna vid den andra partikongressen (jfr *Ett steg framåt, två steg tillbaka*, 1904) kommer utan tvivel att visa de direkta och intima banden mellan 1897 och påföljande års ekonomism och mensjevismen. Sambandet mellan ekonomismen i den socialdemokratiska rörelsen och 1895-97 års ”legala marxism” eller ”struvism” påvisade jag i pamfletten *Vad bör göras?* (1902). Legal marxism-ekonomism-mensjevism är inte enbart ideologiskt förenat utan förenas också genom dess direkta historiska kontinuitet.

I alla kapitalistiska länder är proletariatet oundvikligen förenat genom tusen band av övergående natur, med sin granne till höger, småborgerligheten. I alla arbetarpartier dyker det undantagslöst upp en högerflygel med mer eller mindre tydliga konturer, som i sina åsikter, sin taktik och sin organisations a linje” återspeglar småborgerlighetens opportunistiska tendenser. I ett så småborgerligt land som Ryssland, under den borgerliga revolutionens skede och under den period det unga socialdemokratiska partiet tog form, måste dessa tendenser nödvändigtvis manifesteras sig skarpare, klarare och med större bestämdhet än någon annanstans i Europa. Förtrogenhet med de olika formerna i vilka denna tendens ådagalägges i den ryska socialdemokratiska rörelsen under olika perioder av dess utveckling är nödvändigt för att stärka den revolutionära marxismen och stålsätta den ryska arbetarklassen i dess kamp för frigörelse.

September 1907

Utgiven i november 1907 i samlingsverket *Tolv år*, Zerno förlag, S:t Petersburg.

Undertecknad VI. Ilyin